

Οικογενειακή Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνικές Υπηρεσίες - Μια Πρόταση*

Dr. Χρήστος Μουζακίτης

Καθηγητής Κοινωνικής Εργασίας

Εισαγωγή

Το ερέθισμα για την συγγραφή αυτού του άρθρου εδώθη από την συνεχή διαπίστωση ότι αυτό που συχνά πομπωδώς διατυπώνεται ως οικογενειακή κοινωνική πολιτική στη χώρα μας, πόρω απέχει της πραγματικότητας την οποία η κοινωνία μας αντιμετωπίζει, αφού στοιχειώδεις οικογενειακές ανάγκες και σοβαρές προβληματικές καταστάσεις όχι μόνο δεν αντιμετωπίζονται αλλά σκανδαλωδώς αγνοούνται. Η όποια δε αντιμετώπιση τους, ιδιαίτερα αυτών των αναγκών που έρχονται στο προσκήνιο από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, είναι περιστασιακή, αποσπασματική και χαρακτηρίζεται από έλλειψη οργάνωσης. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της κατάστασης είναι η έλλειψη ουσιαστικής και αποτελεσματικής προστασίας του καθ' οιονδήποτε τρόπον κακοποιημένου παιδιού, η έλλειψη συμπαράστασης στην επίλυση ενδοοικογενειακών προβλημάτων, η έλλειψη συμπαράστασης στην οικογένεια για την αντιμετώπιση καθημερινών προβλημάτων επιβίωσης, η μη προσφορά των ενδεδειγμένων υπηρεσιών στήριξής της, είτε αυτές έχουν σχέση με παιδιά, ενήλικες, άτομα τρίτης ηλικίας ή και άτομα με ειδικές ανάγκες.

Είναι ο στόχος αυτού του άρθρου να εξετάσει την εφαρμογή της οικογενειακής πολιτικής σε σχέση με τις τέσσερις κύριες πρωτογενείς προνοιακές υπηρεσίες, που είναι ο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας (ΕΟΠ), το Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Προστασίας και Αντίληψης (ΠΙΚΠΑ), το "Μπτέρα" και οι Νομαρχιακές Κοινωνικές Υπηρεσίες, αφού οι τέσσερις αυτοί φορείς χρηματοδοτούνται από τον Δημόσιο Τομέα και είναι εντεταλμένες για την παροχή πρωτογενών κοινωνικών υπηρεσιών που έχουν σχέση με τις άμεσες ανάγκες του παιδιού και των άλλων μελών της οικογένειας σ' όλη την επικράτεια.

Το άρθρο αυτό δεν στοχεύει να ασχοληθεί με οργανισμούς και προνοιακά προγράμματα ιδιωτικού Δικαίου, αφού αυτά θεωρούνται, κατά κύριο λόγο, εκφράσεις του ιδιωτικού ενδιαφέροντος, αν και είναι συμπληρωματικά της προνοιακής πραγματικότητας στη χώρα μας. Ερωτήματα που θα επιχειρήσει να απαντήσει το άρθρο αυτό είναι, εάν υπάρχει ολοκληρωμένη και θεσμοθετημένη οικογενειακή πολιτική στη χώρα μας, εάν η οικογενειακή πολιτική που εφαρμόζεται είναι αποτέλεσμα συστηματικής έρευνας και αξιολόγησης των οικογενειακών αναγκών ή περιστασιακή και αποσπασματική αντίδραση στα κοινωνικά

* Το άρθρο αυτό βασίζεται στην εισήγηση του Δρ. Μουζακίτη στο Πανελλήνιο συνέδριο "Οικογένεια και Οικογενειακή Πολιτική σ' ένα Μεταβαλλόμενο Κόσμο" τον Δεκέμβριο του 1994.

οικογενειακά προβλήματα που κατά καιρούς συνταράσσουν την ελληνική κοινωνία. Ακόμη, εάν οι θεσμοθετημένοι τέσσερις προνοιακοί φορείς ανταποκρίνονται κατά τρόπο ουσιαστικό και αποτελεσματικό στις πιεστικές ανάγκες της Ελληνικής Οικογένειας όπως αυτοί είναι διαρθρωμένοι και στελεχωμένοι και όπως λειτουργούν τις τελευταίες δεκαετίες. Σ' αυτά και άλλα ερωτήματα θα επιχειρήσει το άρθρο αυτό να απαντήσει, στοχεύοντας στην διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων όπως αυτές προκύπτουν από την όλη εξέταση του θέματος.

Κοινωνική Οικογενειακή Πολιτική

Αναμφίβολα οι κοινωνικές προνοιακές υπηρεσίες για την εξυπηρέτηση της οικογένειας είναι ή θα πρέπει να είναι η υλοποίηση μιας ευρύτερης κοινωνικής πολιτικής και ειδικότερα μιας οικογενειακής πολιτικής. Σύμφωνα με τον Frielander "η ευρύτερη κοινωνική πολιτική υλοποιείται από ένα οργανωμένο σύστημα κοινωνικών υπηρεσιών και θεσμών που έχουν ως αντικείμενο να βοηθήσουν άτομα και ομάδες να επιτύχουν ικανοποιητικά επίπεδα ζωής και υγείας και προσωπικούς και κοινωνικούς δεσμούς, οι οποίοι θα τους επιτρέψουν να αναπτύξουν πλήρως τις ικανότητές τους και θα τους διασφαλίσουν ευημερία σε εναρμόνιση με τις οικογενειακές τους ανάγκες και τις ανάγκες της ευρύτερης κοινωνίας"¹.

Η Λαμπίρη-Δημάκη αναφερόμενη στα πεδία δράσης της ευρύτερης κοινωνικής πολιτικής σε μια χώρα διατυπώνει την άποψη ότι είναι η εξασφάλιση και προστασία της εργασίας, η κοινωνική ασφάλιση, η προστασία προβληματικών και ασθενών κατηγοριών του πληθυσμού, η εκπαιδευτική, στεγαστική και οικολογική πολιτική και η αποτελεσματική αντιμετώπιση της κοινωνικής παθολογίας όπως καταπολέμηση των ναρκωτικών, περιορισμός της εγκληματικότητας, κ.τ.λ."².

Χαρακτηριστικό γνώρισμα μιας δυναμικής κοινωνικής πολιτικής είναι ότι δεν είναι στατική. Δηλαδή εξελίσσεται, εμπλουτίζεται και αναπροσαρμόζεται ανάλογα με τις εκάστοτε επικρατούσες ανάγκες και συνθήκες όπως αυτές τείνουν να αλλάζουν μέσα στην κοινωνία.

Η οικογενειακή πολιτική λοιπόν, η οποία είναι απόρροια της ευρύτερης κοινωνικής πολιτικής πρέπει να εστιάζεται κατά κύριο λόγο στην προστασία του θεσμού της οικογένειας μέσα στο εύρος της κοινωνικής της διάστασης καλύπτοντας τις ανάγκες των μελών της (ανδρών, γυναικών, παιδιών, νέων, μεσηλικών και γερόντων) σε όλες τις περιοχές της χώρας, αστικές ή αγροτικές, όλων των κοινωνικών τάξεων, που στις διάφορες φάσεις της ζωής τους βρίσκονται μέσα στην οικογένεια ή δεν έχουν πια οικογένεια.

Το πεδίο δράσης και ενδιαφέροντος της οικογενειακής πολιτικής είναι και εκδηλώνεται μέσω οργανωμένων προνοιακών υπηρεσιών και αφορούν οικογενειακές επιδοτήσεις, υπηρεσίες διατήρησης της οικογένειας με την προσφορά συμβουλευτικών και θεραπευτικών υπηρεσιών, υπηρεσιών προστασίας του παιδιού είτε αυτές είναι συμβουλευτική, αναδοχή, υιοθεσία, διακανονισμός για ιδρυματική περίθαλψη ή κατ' οίκον βοήθεια, υπηρεσίες σε άτομα τρίτης ηλικίας και υπηρεσίες σε άτομα μέλη οικογενειών που αντιμετωπίζουν ψυχοπαθολογικά προβλήματα ή προβλήματα κοινωνικής παθολογίας όπως έγινε αναφορά πιο πάνω.

Επιγραμματικά πρέπει να τονιστεί ότι το πεδίο δράσης των προνοιακών υπηρεσιών και ιδιαίτερα των πρωτογενών προνοιακών υπηρεσιών πρέπει να είναι κατά κύριο λόγο η πρόληψη και καταστολή και κατά δεύτερο λόγο η θεραπεία. Οι θεραπευτικές παρεμβάσεις με την στενή έννοια του όρου είναι έργο εξειδικευμένων προνοιακών υπηρεσιών που συντονίζονται και συνεργάζονται με τις πρωτογενείς προνοιακές υπηρεσίες όπως για παράδειγμα στη χώρα μας ο ΕΟΠ, ΠΙΚΠΑ, και "ΜΗΤΕΡΑ".

Και ενώ η διαφοροποίηση μεταξύ της ευρύτερης κοινωνικής πολιτικής και της οικογενειακής πολιτικής, των ενδιαφερόντων και δραστηριοτήτων του είναι αυτές που έγινε αναφορά πιο πάνω, είναι άξιον απορίας κατά πόσον αυτό που γίνεται σήμερα στη χώρα μας είναι αποτέλεσμα έρευνας, μελέτης, προγραμματισμού και συντονισμού των διαφόρων φορέων, και μάλιστα των πρωτογενών προνοιακών υπηρεσιών, από τις οποίες το προνοιακό έργο σε σχέση με την οικογένεια εκπορεύεται. Δεν μπορεί παρά να προβληματίσει όχι μόνο τον επαγγελματία της πρόνοιας αλλά τον κάθε πολίτη αυτής της χώρας, όταν σκέπτονται από που εκπνέει η εφαρμοσμένη κοινωνική πολιτική για την οικογένεια και οι τρόποι με τους οποίους αυτή υλοποιείται αφού περί τις 4000 κακοποιούμενα και παραμελούμενα παιδιά από γονείς και άλλους κάθε χρόνο δεν λαμβάνουν καμιά συστηματική προστασία³. Αυτό βέβαια συμβαίνει όχι μόνο με τα κακοποιούμενα παιδιά και τις οικογένειές τους αλλά και με οικογένειες που τα παιδιά τους, έχουν προβλήματα με ναρκωτικά, με οικογενειακές διαμάχες, προβλήματα επιβίωσης, εγκατάλειψη ατόμων τρίτης ηλικίας ή και ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η οικογενειακή πολιτική δεν είναι μόνο εφαρμογή μέτρων και προγραμμάτων για την επίτευξη κάποιων κοινωνικών και προνοιακών στόχων, αλλά και επιστημονική ερευνητική γνώση. Χωρίς επιστημονική θεμελίωση τα εφαρμοζόμενα κάθε φορά μέτρα οικογενειακής πολιτικής, όπως οι κυβερνήσεις διαδέχονται η μία την άλλη, δεν μπορεί παρά να είναι πρόχειρα, αποσπασματικά ακόμα και αλληλοσυγκρουόμενα και για αυτό μη αποτελεσματικά. Χωρίς έρευνα των συγκεκριμένων συνθηκών και κοινωνικών αναγκών των διαφόρων κατηγοριών ενός δεδομένου πληθυσμού και ορθολογική ανάλυση των επιθυμητών κοινωνικών στόχων και χωρίς αξιολόγηση των ποικίλων φορέων που είναι εντεταλμένοι για την εφαρμογή της οικογενειακής πολιτικής και των μεταξύ τους διασυνδέσεων δεν είναι δυνατόν να ασκηθεί μια αποτελεσματική οικογενειακή πολιτική.

Το Προνοιακό Σύστημα

Πρέπει να σημειωθεί ότι εκ μέρους των κατά καιρούς ιθυνόντων του υπάρχοντος προνοιακού συστήματος πρωτογενών οικογενειακών υπηρεσιών, της πολιτείας δηλαδή, υπήρχε και ακόμη υπάρχει μια προφανής ανησυχία ότι κάτι δεν πάει καλά με τις προσφερόμενες υπηρεσίες προστασίας της οικογένειας και η οποία περιοδικώς εκδηλώνεται με σπασμωδικές παρεμβάσεις όταν αντιμετωπίζει περιστατικά του τύπου Ερμιόνης ή του Ζεφύρι Αττικής.

Αυτή η ανησυχία της πολιτείας στα 1991 την ώθησε να κάνει μία αυτοεξέταση και αυτοκριτική των προνοιακών υπηρεσιών με στόχο να αλλάξει τα κακώς κείμενα, για μια πιο αποτελεσματική βοήθεια στον

πολίτη και την οικογένεια που έχει ανάγκη. Δυστυχώς η όλη αξιολογική προσέγγιση ήταν δουλειά του ποδαριού χωρίς συστηματική επιστημονική διερεύνηση της υπάρχουσας κατάστασης και χωρίς ορθολογική ανάλυση των επιθυμητών στόχων. Πάντως οι διαπιστώσεις που έγιναν είναι πολύ ενδιαφέρουσες και δίνουν την διάσταση του επικρατούντος χάους και αναποτελεσματικότητας των προνοιακών υπηρεσιών.

Εν συνόψει οι διαπιστώσεις που έγιναν είναι οι εξής: Ότι οι προνοιακοί φορείς δεν είναι σωστά οργανωμένοι, ότι η εφαρμογή των κοινωνικών προγραμμάτων γίνονται “κατά το δοκούν”. Ότι η κάλυψη των κοινωνικών προνοιακών αναγκών είναι ανεπαρκής ή πλημμελής ή ότι υπάρχει επικάλυψη αυτών από άλλους φορείς του δημοσίου τομέα, της ιδιωτικής πρωτοβουλίας ή διαφόρων κοινωφελών ιδρυμάτων. Ακόμη παρατηρήθηκαν ασυντόνιστες προνοιακές δραστηριότητες μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού φορέα και επικαλύψεις μεταξύ διαφόρων υπουργείων ενώ στις διοικήσεις μεγάλων φορέων κοινωνικής προνοίας αντί να τοποθετούνται εξειδικευμένοι επιστήμονες εξακολουθούν να διορίζονται άτομα που είναι άσχετα με τον φορέα ή διορίζονται με την γενική και αόριστη ένδειξη “έγκριτοι πολίτες”⁴.

Αποτέλεσμα αυτής της αυτοεξέτασης και αυστηρής αυτοκριτικής ήταν το νομοθετικό διάταγμα για την πρόνοια 2082 του 1992, το οποίο προτείνει την αναδιοργάνωση ευθυνών μεταξύ των τριών προνοιακών φορέων, ΕΟΠ, ΠΙΚΠΑ και “ΜΗΤΕΡΑ” και καθιερώνει κάποιους θεσμούς κοινωνικής προστασίας. Ο νόμος όμως αυτός δεν επέφερε καμιά ριζική αλλαγή παρά τις ειλικρινείς αρνητικές αξιολογήσεις για τη λειτουργία του όλου προνοιακού συστήματος και έτσι το επικρατούν αλαλούμ στην πρόνοια συνεχίζεται, αφού δεν καταργεί το απαρχαιωμένο σύστημα προνοιακών υπηρεσιών που έχει τις ρίζες του στην εποχή του Καποδίστρια, του Βενιζέλου και της Βασιλίσσας Φρειδερίκης.

Υποτίθεται ότι ο νόμος αυτός είναι εν ισχύει και σύμφωνα με αυτούς που τον συνέταξαν θα επέλυε τα εντοπισθέντα προβλήματα στην πρόνοια στα οποία έγινε αναφορά πιο πάνω. Τα ερωτήματα που πρέπει να τεθούν είναι εάν έχει ουσιαστικά αλλάξει κάτι γι’ αυτό τον ευαίσθητο χώρο της πρόνοιας που στόχος της είναι η προστασία της Οικογένειας και των μελών της. Υπάρχει περισσότερη και καλύτερη προστασία; Οι προνοιακοί φορείς έχουν οργανωθεί κατά τρόπο αποτελεσματικό ώστε η παρουσία του κράτους πρόνοιας να γίνεται αισθητή στους πολίτες των πιο απομακρυσμένων περιοχών της χώρας; Οι επικαλύψεις στις προσφερόμενες υπηρεσίες έχουν μειωθεί ή εξαλειφθεί; Υπάρχει καλύτερη συνεργασία μεταξύ των δημοσίων και ιδιωτικών προνοιακών φορέων; Έχει προσληφθεί εξειδικευμένο προσωπικό και ιδιαίτερα κοινωνικοί λειτουργοί με βάση αξιοκρατικά κριτήρια; Αυτά που επιχειρούνται από τους κρατούντες τα νηία της πρόνοιας βασίζονται σε μελέτες και έρευνες ή είναι αποτελέσματα “εισιθελισμού” κάποιων που αυτοαποκαλούνται ειδικοί;

Τα ερωτήματα αυτά πρέπει να τεθούν γιατί οι νόμοι δεν φτιάχνονται για το “Θεαθήναι” ή έτσι για να βρισκόμαστε σε δουλειά. Φτιάχνονται με βάση διαπιστωμένες ανάγκες και στόχο έχουν την βελτίωση καταστάσεων, και στο υπό συζήτηση θέμα της κοινωνικής πρόνοιας στη χώρα μας. Η απάντηση στα ερωτήματα αυτά είναι ότι τίποτε ουσιαστικό δεν έχει αλλάξει ούτε στη δομή των κοινωνικών υπηρεσιών σύμφωνα με το εγκριθέν νομοσχέδιο, ούτε στο εύρος και την ποιότητα των προνοιακών υπηρεσιών για την ελληνική οικογένεια.

Ίσως πολλοί να διατυπώσουν την άποψη ότι είναι ζήτημα επάρκειας χρόνου για την υλοποίηση αυτών των αλλαγών και ίσως άλλοι να πιστεύουν ότι οι προτεινόμενες αλλαγές με το νόμο αυτό κάθε άλλο παρά βελτιώνουν το παρόν σύστημα προνοιακών υπηρεσιών. Όποια και εάν είναι η απάντηση, το γεγονός είναι ότι η ελληνική οικογένεια σήμερα, τα μέλη της, γονείς, παιδιά και γέροντες με την σωρεία των προβλημάτων που αντιμετωπίζει, μένει έξω από την εμβέλεια της ουσιαστικής προνοιακής προστασίας που πρέπει να της παρέχεται. Ουσιαστική κοινωνική προστασία δεν εννοείται μόνο η παρουσία της πρόνοιας για την αποκατάσταση - επιδιόρθωση του όποιου προβλήματος που η οικογένεια αντιμετωπίζει, αλλά η παρουσία της πρόνοιας στο να πληροφορήσει, να ενισχύσει, να συμβουλευθεί, να εκπαιδεύσει, να διαπαιδαγωγήσει την οικογένεια ώστε να αποφευχθεί η δημιουργία προβλημάτων. Με άλλα λόγια, αυτό στο οποίο γίνεται αναφορά δεν είναι μόνο η διορθωτική ή θεραπευτική παρέμβαση και καταστολή, αλλά η πρόληψη. Τα τρία αυτά στοιχεία θεραπείας, καταστολή - πρόληψη είναι οι τρεις βασικοί άξονες με τους οποίους η κοινωνική πρόνοια πρέπει να δραστηριοποιείται. Και ενώ οι άξονες θεραπεία και καταστολή λαμβάνουν την κύρια προσοχή των προνοιακών υπηρεσιών, ο άξονας πρόληψη, χωρίς υπερβολή, αγνοείται.

Και αυτή είναι η σημερινή κατάσταση της προνοιακής παρέμβασης όσον αφορά την οικογένεια στη χώρα μας. Το προνοιακό σύστημα αναμένει την εξαθλίωση της οικογένειας, οικονομική, ψυχολογική, συμπεριφορική για να παρέμβει. Αναμένει το σπάσιμο του χεριού ενός παιδιού, ή την σεξουαλική του κακοποίηση από τον κακοποιούντα γονέα πριν παρέμβει, και εάν θα παρέμβει, αφού όπως είναι γνωστόν οι προνοιακές υπηρεσίες δεν έχουν ούτε εξειδικευμένο προσωπικό για τον χειρισμό τέτοιου είδους προβλημάτων, ούτε δίκτυο προσδιορισμού τέτοιων περιστατικών.

Είναι γεγονός ότι οι ιθύνοντες στην κοινωνική πρόνοια γενικά και ιδιαίτερα αυτοί που ηγούνται των υπό ιοανδήποτε μορφή πρωτογενών προνοιακών υπηρεσιών δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην απόκτηση νέων και επίκαιρων γνώσεων για τα διάφορα κοινωνικά προβλήματα που έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην λειτουργικότητα της οικογένειας ως επίσης τρόπων και μεθόδων χειρισμού αυτών των προβλημάτων. Και αυτό βέβαια είναι βασική προϋπόθεση ώστε τα στελέχη της πρόνοιας και οι φορείς που στελεχώνουν να μπορούν να κινηθούν πιο πέρα, πέρα προς την πράξη, την εφαρμογή, την υλοποίηση νέων γνώσεων και μεθόδων, την αλλαγή και την αναθεώρηση αυτών που γίνονται και την εισαγωγή νέων προσεγγίσεων. Εάν όμως παραμένουν στο επίπεδο της θεωρητικής γνώσης και δεν υπάρχει κίνηση στο "πιο πέρα", στην αλλαγή, αναθεώρηση και εφαρμογή, που δυστυχώς αυτή είναι η περίπτωση στην πρόνοια σήμερα στην χώρα μας, τι επιτυγχάνεται; Πριν μερικά χρόνια στα 1987, στο Ευρωπαϊκό Συνέδριο Κακοποίησης του Παιδιού στη Ρόδο, διατυπώθηκαν όχι μόνο τα ψυχοκοινωνικά δυναμικά των περιπτώσεων παιδικής κακοποίησης, αλλά και τρόποι αντιμετώπισης τέτοιων περιστατικών και συγκεκριμένες προτάσεις υιοθέτησης κατάλληλης οικογενειακής πολιτικής. Και οι άλλες μεν ευρωπαϊκές χώρες υιοθέτησαν και υλοποίησαν πολλές από τις προτάσεις που έγιναν, η χώρα μας όμως μετά από 8 χρόνια ουδέν έπραξε. Αυτό δεν είναι υπερβολή. Είναι η πραγματικότητα, με τις υποτυπώδεις υπηρεσίες προστασίας του παιδιού είτε αυτές είναι κάτω από την ευθύνη των προνοιακών φορέων πρωτογενών κοινωνικών υπηρεσιών, είτε κάτω από την ευθύνη των προνοιακών φορέων πρωτογενών κοινωνικών υπηρεσιών είτε κάτω από την ευθύνη άλλων εξειδικευμένων φορέων όπως π.χ. δικαστήρια ανηλίκων. Είναι η πραγματικότητα και με άλλες εξειδικευμένες υπηρεσίες για ενήλικες και

άτομα τρίτης ηλικίας". Σεμιναριάζομεθα, διατυπώνουμε απόψεις, ακούμε προτάσεις και στον χρόνο που επακολουθεί κάνουμε τίποτα.

Είναι κατανοητό ότι η αλήθεια πολλές φορές ενοχλεί, πλην όμως είναι αναγκαία εάν πρόκειται να γίνουν κάποια σταθερά και αποτελεσματικά βήματα για την ουσιαστική ενίσχυση και εξυπηρέτηση της ελληνικής οικογένειας. Το προνοιακό σύστημα, αναφορά πάντοτε γίνεται στους 4 πρωτογενείς προνοιακούς φορείς, ΕΟΠ, ΠΙΚΠΑ, "ΜΗΤΕΡΑ", και νομαρχιακές Κοινωνικές Υπηρεσίες, που είναι το εντεταλμένο όργανο της Ελληνικής Πολιτείας, πρέπει να κινηθεί ορθολογιστικά, δυναμικά και όχι υποτονικά και μοιρολατρικά και να αναλάβει πρωτοβουλίες, αλλαγής του παρόντος συστήματος πρωτογενούς πρόνοιας, γιατί για τις περισσότερες οικογένειες, είτε αυτές είναι στο κέντρο είτε στην επαρχία, οι προνοιακές υπηρεσίες είναι ένας μύθος.

Προτάσεις Αλλαγής του παρόντος Προνοιακού Συστήματος

Οι προτάσεις που ακολουθούν βασίζονται στην πιο πάνω εξήταση του θέματος πρωτογενών κοινωνικών υπηρεσιών και κατά κύριο λόγο στις διαπιστώσεις μη αποτελεσματικότητας του παρόντος συστήματος που έγινε από την Πρόνοια και που οδήγησε στο νομοθετικό διάταγμα 2082 του 1992 "περί αναδιοργάνωσης των κοινωνικών υπηρεσιών" στη χώρα μας. Ο νόμος αυτός έκανε ανακατανομή ευθυνών στους τρεις υπάρχοντες προνοιακούς φορείς, ΕΟΠ, ΠΙΚΠΑ και "ΜΗΤΕΡΑ", χωρίς καμία αναφορά στο νομαρχιακό σύστημα Κοινωνικών Υπηρεσιών. Προς το παρόν ο νόμος αυτός, πέραν κάποιων υποτονικών προσπαθειών εφαρμογής του, παραμένει ανενεργός για διάφορους λόγους που έχουν σχέση με την νέα πολιτική ηγεσία του υπουργείου η οποία προετοιμάζει νέο νομοσχέδιο "για ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Πρόνοιας".

Είναι προφανές ότι η νέα πολιτική ηγεσία διαφωνεί με το περιεχόμενο του νομοθετικού διατάγματος, θέση με την οποία ο συγγραφέας αυτού του άρθρου συμφωνεί, αφού οι διατάξεις του κάθε άλλο παρά επιλύουν τα χρονίζοντα προβλήματα στην Πρόνοια, διατηρούν την σύγχυση ευθυνών στις Πρωτογενείς Κοινωνικές Υπηρεσίες και δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες των πολιτών που έχουν ανάγκη στοιχειώδους προνοιακής κάλυψης κατά καθολικό τρόπο.

Πριν, οι προτάσεις διατυπωθούν θα πρέπει να σημειωθεί ότι η έγκριση από τον Ελληνικό λαό του Δεύτερου βαθμού τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι μια ευτυχής συγκυρία, αφού το πνεύμα αυτών των προτάσεων συμπίπτει με το πνεύμα και την φιλοσοφία του θεσμού αυτού που επιχειρείται να καθιερωθεί στη χώρα μας.

Οι προτάσεις και οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες αυτές θα λάβουν σάρκα και οστά είναι οι εξής:

Πρώτον: Σταδιακή κατάργηση των τριών προνοιακών φορέων ΕΟΠ, ΠΙΚΠΑ, και "ΜΗΤΕΡΑ" ως κύριους φορείς πρωτογενών Κοινωνικών Υπηρεσιών και η διατήρησή τους για τις όποιες εξειδικευμένες υπηρεσίες μπορούν να προσφέρουν, είτε αυτές είναι για βρέφη και ανύπαντρες μητέρες, ιατροπαιδαγωγικές υπηρεσίες ή υπηρεσίες περίθαλψης παιδιών και βιοτεχνικών παραδοσιακών ενασχολήσεων.

Δεύτερον: Δημιουργία αυτοτελών κοινωνικο-προνοιακών υπηρεσιών με βάση το νομό. Δηλαδή κοινωνικές υπηρεσίες που θα είναι αυτάρκειες και που θα εξυπηρετούν τον πολίτη και την οικογένειά του όχι

μόνο με επιδόματα, οικονομική ενίσχυση και διακανονιστικές παρεμβάσεις, όπως είναι σήμερα, αλλά με συμβουλευτικές υπηρεσίες, υπηρεσίες στήριξης και ενίσχυσης για διάφορα ψυχοκοινωνικά και συμπεριφορικά προβλήματα, υπηρεσίες αναδοχής, υιοθεσίας, ιδρυματικής περίθαλψης, παιδικής προστασίας, κατ' οίκον βοήθειας ηλικιωμένων και ατόμων με ειδικές ανάγκες και την ανάπτυξη και υλοποίηση προγραμμάτων τοπικής εμβέλειας που να ανταποκρίνονται στις όποιες ιδιαιτερότητες της περιοχής.

Ο πολίτης και η οικογένεια, με αυτό το σύστημα δεν χρειάζεται να καταφεύγουν στο Κέντρο, δηλ. την Αθήνα ή τη Θεσσαλονίκη προκειμένου να εξυπηρετηθούν με τα προβλήματα που έχουν. Αυτή η νομαρχιακή Κοινωνική Υπηρεσία με την κατάλληλη διάρθρωση μέσα στο νομό θα είναι ο μπροστάρης ή η εμπροσθοφυλακή του κράτους πρόνοιας που θα μπορεί να εντοπίζει και να παρεμβαίνει εγκαίρως σε περιπτώσεις ή γενικά προβλήματα που χρήζουν άμεσου χειρισμού.

Η πρόληψη, και αυτό είναι ένα από τα χαρακτηριστικά του προτεινόμενου συστήματος, δεν μπορεί να επιτευχθεί εξ αποστάσεως παρά μόνο εάν οι υπηρεσίες αυτές, οι σωστά οργανωμένες υπηρεσίες, έλθουν κοντά στον πολίτη και την οικογένειά του, μέσα στο φυσικό του χώρο, σ' αυτόν που ζει, εργάζεται και δημιουργεί.

Ακόμη, αυτή η νομαρχιακή Κοινωνική Υπηρεσία, όχι αυτή που σήμερα γνωρίζουμε με ένα ή δύο κοινωνικούς λειτουργούς επικεφαλής της οποίας είναι κάποιος άσχετος "έγκριτος πολίτης", με την κατάλληλη στελέχωση θα συντονίζει, θα παραπέμπει και θα συνεργάζεται με τοπικά και εθνικά προνοιακά κέντρα, προγράμματα και ιδρύματα. Η ταλαιπωρία του πολίτη και της οικογένειας που σήμερα εμπλέκονται στα γρανάζια της γραφειοκρατίας, θα πάψει από του να είναι ο κανόνας και θα είναι η εξαίρεση.

Τρίτον: Δημιουργία Νομαρχιακού Συμβουλίου Κοινωνικών Υπηρεσιών, που θα απαρτίζεται από τον διευθυντή και υποδιευθυντή της Κοινωνικής Υπηρεσίας, ένα εκπρόσωπο των ιδιωτών προνοιακών φορέων του νομού, και ένα κοινωνικό επιστήμονα που είναι γνώστης προνοιακών θεμάτων. Το συμβούλιο αυτό θα συγκαλείται περιοδικώς για να εξετάσει, την εν γένει κατάσταση στον νομό όσον αφορά υπάρχοντα προβλήματα και την εφαρμογή της προνοιακής πολιτικής στον νομό και θα λαμβάνει αποφάσεις. Προετοιμάζει επίσης το πρόγραμμα της ετήσιας Νομαρχιακής Συνέλευσης Κοινωνικής Πρόνοιας.

Τέταρτον: Δημιουργία Νομαρχιακής Συνέλευσης Κοινωνικής Πρόνοιας. Στην συνέλευση αυτή η οποία συνέρχεται άπαξ του έτους, συμμετέχουν ο νομάρχης, ο περιφερειάρχης, ο διευθυντής της νομαρχιακής Κοινωνικής υπηρεσίας ως παρατηρητής, οι δήμαρχοι και κοινοτάρχες του νομού και εκπρόσωποι ιδιωτικών προνοιακών φορέων. Σκοπός αυτής της συνέλευσης είναι ο εντοπισμός προνοιακών αναγκών, επίλυση προβλημάτων συνεργασίας και συντονισμού και διατύπωση τρόπων αντιμετώπισης συγκεκριμένων καταστάσεων. Ακόμη η επεξεργασία και η λήψη αποφάσεων σε προτάσεις οι οποίες κατατίθενται από το Νομαρχιακό Συμβούλιο Κοιν. Υπηρεσιών. Έτσι οι όποιες αποφάσεις που θα λαμβάνονται για τον συγκεκριμένο νομό θα είναι απόλυτα σχετικές με τις ανάγκες του και όχι γενικές και αόριστες.

Πέμπτον: Δημιουργία Εθνικής Συνέλευσης Διευθυντών Νομαρχιακών Κοινωνικών Υπηρεσιών. Η συνέλευση αυτή συνέρχεται άπαξ του έτους και συμμετέχουν οι διευθυντές των Κοινωνικών Υπηρεσιών. Σκοπός της είναι η αξιολόγηση της Κοινωνικής Πρόνοιας στη χώρα, η επεξεργασία προτάσεων

βελτίωσης των κοινωνικών υπηρεσιών και προτάσεων νέων προγραμμάτων, για εισαγωγή τους, στο Εθνικό Συμβούλιο Πρόνοιας. Η συνέλευση αυτή επιλέγει επίσης 4 με 5 εκπροσώπους θητείας 4 ετών για το Εθνικό Συμβούλιο Πρόνοιας.

Έκτον: Δημιουργία Εθνικού Συμβουλίου Πρόνοιας. Το συμβούλιο αυτό συνέρχεται περιοδικώς και συμμετέχουν ο υφυπουργός Πρόνοιας, ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου, οι 5 εκπρόσωποι της Εθνικής Συνέλευσης των Διευθυντών Νομαρχιακών Κοινωνικών Υπηρεσιών, 2 εκπρόσωποι ιδιωτικών Προνοιακών Οργανισμών, 2 Κοινωνικοί Επιστήμονες που έχουν γνώση έρευνας και προνοιακών θεμάτων και εκπρόσωποι της διακομματικής επιτροπής της βουλής για την Πρόνοια. Συνολικά γύρω στα 15 άτομα θα συμμετέχουν σ' αυτό το συμβούλιο.

Σκοπός αυτού του συμβουλίου θα είναι η θεώρηση και επεξεργασία συγκεκριμένων προτάσεων που κατατίθενται από την Εθνική Συνέλευση των Διευθυντών Κοινωνικών Υπηρεσιών, η ανάληψη πρωτοβουλιών για μελέτη και έρευνα θεμάτων κοινωνικής και οικογενειακής πολιτικής από εξειδικευμένες επιτροπές. Προτάσεις νομοθετικών προνοιακών ρυθμίσεων θα εκπηγάζουν από αυτό το όργανο. Θα πρέπει να επισημανθεί εδώ ότι η συγκρότηση συμβουλίων του είδους αυτού, όπως συμβαίνει σήμερα, με εκπροσώπους φορέων που έχουν περιορισμένες γνώσεις για το αντικείμενο που καλούνται να εκφέρουν γνώμη και να λάβουν αποφάσεις, είναι αντιπαραγωγική και δεν ανταποκρίνεται ουσιαστικά στους λόγους για τους οποίους δημιουργούνται. Για αυτό η σύνθεση του Εθνικού Συμβουλίου πρόνοιας προτείνεται να απαρτίζεται από άτομα που έχουν άμεση γνώση των θεμάτων της Πρόνοιας.

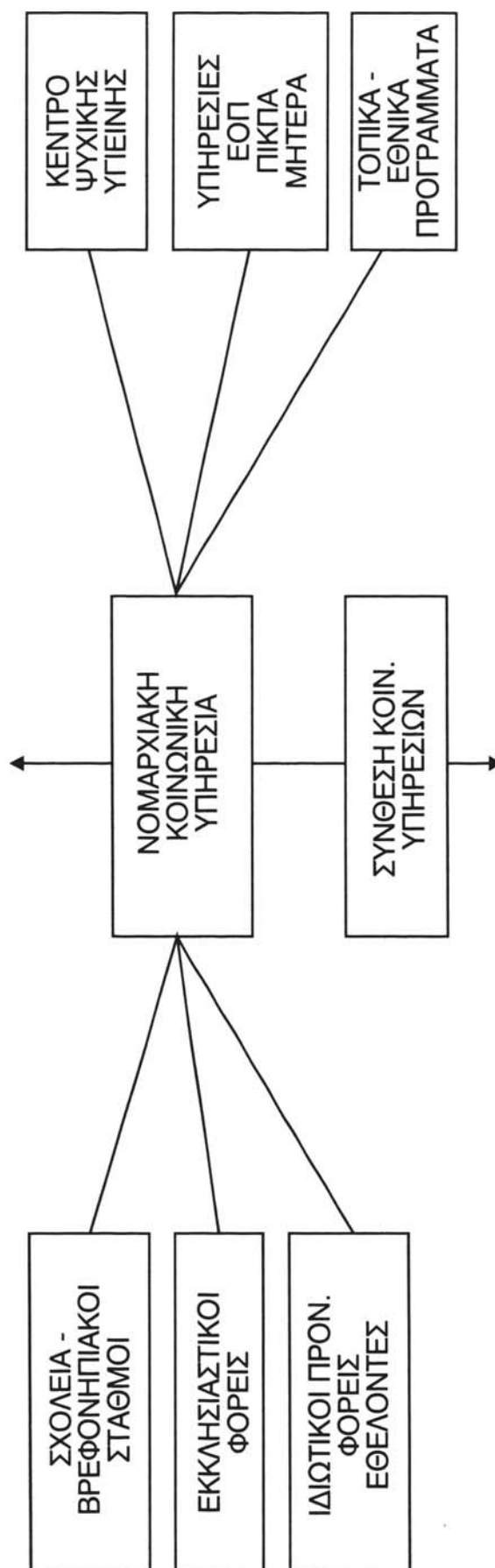
Έβδομον: Δημιουργία συντονιστικού και ελεγκτικού οργάνου σκοπός του οποίου θα είναι ο έλεγχος και πιστοποίηση της εφαρμογής των αποφάσεων του Εθνικού Συμβουλίου Πρόνοιας σε θέματα οικογενειακής πολιτικής ανά την επικράτεια. Ακόμη θα ελέγχει κατά πόσον η λειτουργία των προνοιακών υπηρεσιών ανταποκρίνεται στις προδιαγραφές του υπουργείου που έχουν σχέση με τις υπηρεσίες που πρέπει να προσφέρονται, την ποιότητα των υπηρεσιών, την στελέχωση τους και την υλικοτεχνική υποδομή. Έτσι ο φόβος που πιθανόν πολλοί μπορεί να εκφράσουν ότι η αποκέντρωση των προνοιακών κοινωνικών υπηρεσιών θα είναι πέραν της άμεσης εποπτείας του κράτους δεν ευσταθεί, αφού το ελεγκτικό αυτό όργανο θα έχει την δυνατότητα να γνωρίζει τι ακριβώς συμβαίνει στην πρόνοια και εάν τα χρήματα που διατίθενται στον κάθε νομό χρησιμοποιούνται για τους σκοπούς που προορίζονται. Το όργανο αυτό θα απαρτίζεται από ειδικούς επιστήμονες που θα ελέγχουν την πιστή εφαρμογή των αποφάσεων του Εθνικού Συμβουλίου Πρόνοιας και από επιθεωρητές με εξειδίκευση στα οικονομικά οι οποίοι θα ελέγχουν την χρηματοδότηση και απορρόφηση των κονδυλίων βάσει των προϋπολογισμών.

Όγδοον: Ενίσχυση του ιδιωτικού προνοιακού φορέα άσχετα εάν αυτός είναι κάτω από την αιγίδα της Εκκλησίας ή άλλων κοινωφελών προσώπων ιδιωτικού δικαίου και η υπαγωγή του στον έλεγχο του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας όσον αφορά κανόνες και προδιαγραφές λειτουργίας του. Η συνύπαρξη των δύο φορέων, δημοσίου και ιδιωτικού, είναι αναγκαία γιατί συμπληρώνει ο ένας τον άλλον στα όποια κενά που μπορεί να υπάρχουν ιδιαίτερα στον χώρο των πρωτογενών προνοιακών Κοινωνικών Υπηρεσιών.

Διάγραμμα: Νομαρχιακή Κοινωνική Υπηρεσία

Προσφερόμενες Κοινωνικές Υπηρεσίες

Συμβουλευτική Γονέων - Παιδιών. Συμβουλευτική Ενηλίκων - Ηλικιωμένων. Υιοθεσίες. Αναδοχή. Κατ' οίκον βοήθεια. Υπηρ. Προστασίας Παιδιού. Συμβ. Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες. Νομικές Υπηρεσίες. Επιδότησεις

Διευθυντής - Γραμματείς - Υπάλληλοι. Τμήματα: Συμβουλευτικής Ηλικιωμένων, Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, Υιοθεσιών - Αναδοχής, Προστασίας του Παιδιού, Νομικών Υπηρεσιών και Δικαστικών Υποθέσεων, Επιδότησεων, Κατ' οίκον Βοήθειας και Εθελοντών, Δημοσίων Σχέσεων, Πληροφόρησης, Κοινοτικής Οργάνωσης και Προγραμμάτων, Κινητής Μονάδας Παρέμβασης

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Εμφαίνων τη Διάταξη και Σύνθεση των Οργάνων Κοινωνικής Πρόνοιας

Ένατον: Ενίσχυση του θεσμού των εθελοντών σε όλες τις εκφάνσεις της προνοιακής δραστηριότητας σε τοπικό επίπεδο. Ευθύνη για τη δημιουργία τέτοιων σωμάτων εθελοντών πρέπει να είναι και των τοπικών νομαρχιακών κοινωνικών υπηρεσιών και όχι να αφήνονται κατ' αποκλειστικότητα στην ευαρέσκεια και πρωτοβουλία κάποιου συνειδητού φιλεύσπλαχνου πολίτη ή ομάδας πολιτών.

Ο εθελοντισμός για να επιβιώσει και να αποδώσει σωστά, χρειάζεται συστηματική οργάνωση, στόχους και αναγνώριση και επιβράβευση του έργου το οποίο οι εθελοντές προσφέρουν. Το όφελος για την πρόνοια το οικονομικό θα είναι τεράστιο και όχι μόνο αυτό. Η εμπλοκή των κοινών πολιτών στο έργο της πρόνοιας της προσδίδει τον ανθρωπισμό που πρέπει να την χαρακτηρίζει.

Πρέπει να επισημανθεί ότι οι προτάσεις που διευτυπώθηκαν πιο πάνω έχουν τα εξής ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Πρώτον ότι οι προνοιακές ανάγκες των πολιτών και της οικογένειας γενικότερα δεν προσδιορίζονται και αποφασίζουν από ορισμένους γραφειοκράτες ή "έγκριτους πολίτες", αλλά από τα ίδια τα άτομα και τις οικογένειες που έχουν ανάγκη κοινωνικής προστασίας και συμπαράστασης. Και τούτο διότι η ροή προσδιορισμού των όποιων αναγκών και ελλείψεων ξεκινά εκ των κάτω προς τα άνω. Δηλαδή ξεκινά από την κοινότητα και τον δήμο και μέσω των συγκεκριμένων οργάνων που ήδη περιεγράψαν καταλήγουν στο Εθνικό Συμβούλιο Πρόνοιας. Ενώ με το παρόν σύστημα, εάν μπορεί να χαρακτηριστεί σύστημα αφού του λείπουν τα στοιχεία εκείνα που επιτρέπουν την χρήση του όρου, οι αποφάσεις ως προς τι είναι οι προνοιακές ανάγκες των πολιτών και πως πρέπει να αντιμετωπιστούν αποφασίζονται ερήμην αυτών. Συνήθως δε οι αποφάσεις είναι αποτέλεσμα της αντίδρασης των ιθυνόντων σε πιεστικές προβληματικές καταστάσεις λόγω κοινωνικής κατακραυγής και πολιτικής σκοπιμότητας.

Ένα άλλο δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι διασφαλίζουν την προσφορά των υπηρεσιών, όχι με λόγια, αλλά στην πράξη, αφού η πιστοποίηση τους είναι αντικείμενο όχι μόνο ενός οργάνου αλλά περισσοτέρων όπως αυτά που περιεγράψαν. Είναι γνωστό αυτό που συμβαίνει σήμερα. Ναι μεν οι περιπτώσεις στατιστικά φιγουράρουν στα χαρτιά των κοινωνικών υπηρεσιών και εντυπωσιάζουν με τον όγκο τους, πλην όμως οι υπηρεσίες που προσφέρονται στους πολίτες είναι τυπικές και κάθε άλλο παρά βοηθούν στην επίλυση των προβλημάτων τους.

Και τελευταίο, τρίτο, χαρακτηριστικό αυτών των προτάσεων είναι ότι το Εθνικό Συμβούλιο Πρόνοιας καθίσταται ένα όργανο για ουσιαστική θεώρηση των προβλημάτων της πρόνοιας και επιστημονικό προγραμματισμό για εθνική οικογενειακή πολιτική. Και τούτο διότι η σύνθεση αυτού του οργάνου φέρνει μαζί άτομα που έχουν σχέση με την πρόνοια και τα προβλήματά της και που έχουν την δυνατότητα να επιλυθούν αυτών σε μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη βάση. Το Εθνικό Συμβούλιο Πρόνοιας δεν είναι ένα φόρουμ εκτόνωσης και προβολής αλλά ένα όργανο ουσιαστικού έργου.

Προϋποθέσεις Εφαρμογής

Η υλοποίηση αυτού του αποκεντρωμένου προνοιακού συστήματος δεν είναι εφικτή εάν δεν υπάρχουν ορισμένες προϋποθέσεις που είναι οι ακόλουθες:

Πρώτον: Μια από τις πιο βασικές προϋποθέσεις είναι η σωστή στελέχωση των υπηρεσιών αυτών με τις αναγκαίες ειδικότητες και μάλιστα αυτή των κοινωνικών λειτουργών αφού είναι η κατ' εξοχήν αναγκαία ειδικότητα στον προνοιακό χώρο. Κοινωνικοί Λειτουργοί που να είναι σωστά εκπαιδευμένοι με κατάλληλες εξειδικεύσεις, είτε αυτές έχουν σχέση με την διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών, κοινοτική οργάνωση ή στην άμεση παροχή υπηρεσιών.

Κοινωνικές υπηρεσίες με ερασιτέχνες κοινωνικούς λειτουργούς ή με άτομα που είναι ξένα με το έργο της πρόνοιας είτε αυτά είναι στην διοίκηση αυτών των υπηρεσιών ή άλλες θέσεις δεν προάγουν τους στόχους της, κατά τρόπο αποτελεσματικό, ένας των οποίων είναι η κάλυψη των ποικιλόμορφων αναγκών που μπορεί να έχει η οικογένεια.

Αυτό που συμβαίνει σήμερα με τις προνοιακές υπηρεσίες να διοικούνται και να κατευθύνονται από “έγκριτους πολίτες”, άτομα που δεν γνωρίζουν από κοινωνικές υπηρεσίες, που δεν γνωρίζουν τι εστί κοινωνικός λειτουργός, που δεν έχουν τις απαιτούμενες γνώσεις σε αυτόν τον τομέα, είναι μια κατάσταση άκρως απαράδεκτη.

Η προνοιακή εξυπηρέτηση του πολίτη δεν είναι φιλανθρωπία, είναι δικαίωμα σαν μέλους μιας δίκαιης δημοκρατικής κοινωνίας. Και για αυτό η εξυπηρέτηση του και ανταπόκριση στις ανάγκες του δεν πρέπει να γίνεται με ερασιτεχνισμό, αλλά με σύστημα, μεθοδικότητα, γνώσεις και υψηλά standards. Όπως είναι αδιανόητο ένας Κοινωνικός επιστήμονας, Κοινωνικός Λειτουργός να ασχολείται με θέματα έξω από την ειδικότητά του και να διευθύνει και να διοικεί την κλινική ενός νοσοκομείου, έτσι και επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων είναι αδιανόητο να μελετούν, να προτείνουν και να αποφασίζουν δράσεις σ' ένα προνοιακό σύστημα.

Δεύτερον: Μια άλλη εξίσου βασική προϋπόθεση που εξασφαλίζει και εγγυάται την ποιότητα των προσφερομένων προνοιακών υπηρεσιών και την δημιουργία επαγγελματισμού σ' αυτές τις υπηρεσίες είναι η αναβάθμιση της εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών. Αφού οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι η προεξέχουσα ειδικότητα και η πολυαριθμότερη σ' αυτές τις υπηρεσίες, πώς είναι δυνατόν το εκπαιδευτικό τους επίπεδο να μην προβληματίζει τους ιθύνοντες αυτών των υπηρεσιών; Όταν οι άλλες ειδικότητες στο χώρο των κοινωνικών επιστημών, στον βαθμό συμμετοχής των στις πρωτογενείς κοινωνικές υπηρεσίες, έχουν αυξημένα προσόντα που είναι αποτέλεσμα της εκπαίδευσής τους, γιατί όχι οι κοινωνικοί λειτουργοί;

Οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν είναι αυτοί που είναι υπεύθυνοι για συμβουλευτική με παιδιά, εφήβους, νέους, ενήλικες, ηλικιωμένους με τα ποικίλα και πολύπλοκα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, είτε αυτά έχουν σχέση με δυσλειτουργίες ρόλων, συμπεριφορικά και προβλήματα επιβίωσης; Οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν αναλαμβάνουν ψυχοκοινωνικές μελέτες, μελέτες υιοθεσίας, αναδοχής, ιδρυματικής περίθαλψης και μελέτες για άτομα με ειδικές ανάγκες;

Αφού αυτές είναι μερικές μόνο από τις ευθύνες που οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν στις πρωτογενείς κοινωνικές υπηρεσίες, γιατί οι ιθύνοντες αυτών των υπηρεσιών δεν θέτουν επί τάπητος το θέμα αυτό της αναβάθμισης της εκπαίδευσής των; Από που προέρχεται αυτή η αδιαφορία των ιθυνόντων; Είναι άγνοια του ουσιαστικού αντικειμένου της Κοινωνικής Εργασίας ή ίσως ένδειξη της αντίληψης από την οποίαν εμπορού-

νται οι κρατούντες στην Πρόνοια ότι η “Φιλανθρωπία”, γιατί εξισώνουν την πρόνοια με φιλανθρωπία, δεν έχει ανάγκη εξειδικευμένων επιστημονικών γνώσεων και δεξιοτήτων;

Αναβαθμισμένη εκπαίδευση των Κοινωνικών Λειτουργών θα προσελκύσει στην πρόνοια έναν εξίσου ικανό αριθμό ανδρών με αυτόν των γυναικών που σήμερα σχεδόν κατά μεγάλο ποσοστό υπηρετούν στην πρόνοια. Η πρόνοια θα γίνει πόλος έλξης ικανών ατόμων που θέλουν να την υπηρετήσουν με γνώση και συναίσθηση του έργου που επιτελούν για τον πολίτη, όταν γνωρίζουν ότι εισέρχονται σε ένα εργασιακό σύστημα που δεν τους θέτει στο περιθώριο· αλλά στην πρώτη γραμμή, λόγω των γνώσεων και ικανοτήτων που έχουν.

Τρίτον: Μια άλλη σημαντική προϋπόθεση που θα εξασφαλίσει την ουσιαστική εκπλήρωση του έργου του προταθέντος συστήματος πρωτογενών προνοιακών υπηρεσιών είναι η αποσύνδεσή του από πολιτικούς, κομματικούς παράγοντες και η εισαγωγή αξιοκρατικών κριτηρίων για την στελέχωσή του. Θα είναι καταστροφικό για το προτεινόμενο σύστημα η συνεχής εναλλαγή και υποβάθμιση στελεχών, καθώς οι κυβερνήσεις διαδέχονται η μία την άλλη που δυστυχώς συνέβαινε και συμβαίνει τώρα, με άτομα που δεν έχουν ούτε γνώσεις, ούτε πείρα ή είναι άσχετα με την Κοινωνική Πρόνοια ή απλώς φέρουν τον τίτλο του “έγκριτου πολίτη” επειδή ανήκουν σε μια συγκεκριμένη πολιτική παράταξη.

Πρέπει να τονιστεί ότι η Κοινωνική Πρόνοια για να πάει μπροστά στην χώρα μας δεν χρειάζεται “έγκριτους πολίτες”, αλλά πολίτες οι οποίοι ανταποκρίνονται σε θεσπισμένα κριτήρια πρόσληψης και οι οποίοι είναι γνώστες του αντικειμένου και αφοσιωμένοι εργάτες των στόχων της. Εάν τα στελέχη αυτών των υπηρεσιών που έχουν γνώσεις, πείρα και ικανοποιητική απόδοση επί σειρά ετών ζουν με τον φόβο της μετάταξης, μετάθεσης και υποβιβασμού, είναι πολύ εύκολο να αντιληφθεί κανείς τις επιπτώσεις μιας τέτοιας κατάστασης στην όλη λειτουργικότητα και ουσιαστική απόδοση αυτών των υπηρεσιών. Αρρυθμία, σύγχυση, υποτονικότητα, και ανεπάρκεια χαρακτηρίζουν την λειτουργικότητά τους και επί πλέον πικρία, απογοήτευση, χαμηλό ηθικό, διαμάχη και τάση να υποσκάπτει ο ένας τη θέση του άλλου είναι το αποτέλεσμα και όλα αυτά αποβαίνουν, εις βάρος του πολίτη που έχει ανάγκη αυτών των υπηρεσιών.

Ο φόβος που ίσως πολλοί εκφράζουν για το προτεινόμενο σύστημα κοινωνικών υπηρεσιών, που χαρακτηριστικό του είναι η αποκέντρωση, είναι η εμπλοκή σε αυτό νομαρχών, περιφερειάρχων δημοτικών αρχόντων και άλλων τοπικών παραγόντων που θα το αλώσουν εν τη γένεσή του. Οι φόβοι είναι δικαιολογημένοι, γιατί όπως λέγουν πολλοί, εδώ είναι Ελλάδα. Η πρόταση όμως που έχει διατυπωθεί πιο πάνω, διασφαλίζει, εν τω μέτρω του δυνατού, την απρόσκοπτη λειτουργία του προταθέντος συστήματος και τον περιορισμό τέτοιων παρεμβολών.

Οι ανωτέρω προτάσεις και προϋποθέσεις που διευτυπώθησαν, αναμφίβολα θα βάλει σε σκέψεις πολλούς “ειδήμονες”, κατά πόσον είναι πραγματοποιήσιμες και οικονομικά συμφέρουσες. Αν η απάντηση εστιαστεί στο αναμφισβήτητο γεγονός του επικρατούντος χάους των υπηρεσιών αυτών, πολλοί φορείς, επικαλύψεις, αναποτελεσματικότητα και άσκοπη κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος σε αποσπασματικά προγράμματα, ίσως να μην τους πείσει.

Γι' αυτό προτείνεται η εφαρμογή αυτών των προτάσεων σε πιλοτική βάση με τρεις ή τέσσερις νομούς ή περιφέρειες της χώρας. Το πρόγραμμα αυτό πιλότος να έχει διάρκεια τουλάχιστον τριών ή τεσσάρων ετών και στο τέλος εφαρμογής του να αξιολογηθεί ως προς την αποτελεσματικότητά του και το οικονομικό κόστος. Με βάση αυτή την εμπειρία και τα αποτελέσματα αυτού του πιλοτικού προγράμματος, και εφόσον είναι θετικά, να προωθηθεί η περαιτέρω εφαρμογή αυτών των προτάσεων στους υπόλοιπους νόμους της χώρας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην μεταβαλλόμενη συνεχώς κοινωνία μας η ελληνική οικογένεια είναι μόνη της αφού το τωρινό προνοιακό σύστημα πρωτογενούς παρέμβασης ελάχιστα της συμπαραστέκεται να αντιμετωπίσει τα προβλήματά της.

Χρειάζεται ουσιαστική συμπαράσταση στην αντιμετώπιση και χειρισμό αυτών των προβλημάτων. Και η συμπαράσταση αυτή στις διάφορες μορφές της πρέπει να είναι η υλοποίηση μιας οικογενειακής πολιτικής που να την χαρακτηρίζει ρεαλισμός, συνέπεια και συνέχεια, και όχι πολιτική υμνολογίας της οικογένειας, κενού περιεχομένου όπως δυστυχώς είναι η περίπτωση σήμερα. Μιας οικογενειακής πολιτικής που να έχει δυνατότητες εφαρμογής και να μην παραμένει μια ανεφάρμοστη κοινωνική θεωρία και που να μπορεί να αγκιστρωθεί σε ένα σωστά δομημένο και διαρθρωμένο προνοιακό σύστημα εθνικής εμβέλειας σαν αυτό που έχει περιγραφεί. Ένα σύστημα που μπορεί να αγκαλιάσει όλη την επικράτεια μέχρι και το τελευταίο γεωγραφικό σημείο της χώρας, τον κάθε πολίτη και οικογένεια που έχει ανάγκη των υπηρεσιών του.

Ήταν ο στόχος αυτού του άρθρου όχι μόνο να προσδιορίσει την απαράδεκτη επικρατούσα κατάσταση στον χώρο των πρωτογενών προνοιακών υπηρεσιών στην χώρα μας, αλλά να διεγείρει και να προβληματίσει αυτούς τους ιθύνοντες που έχουν αναλάβει ευθύνες στην Πρόνοια. Αν και το προταθέν προνοιακό σύστημα αναμφίβολα χρειάζεται περαιτέρω επεξεργασία σε συγκεκριμένα σημεία του, δίνει όμως σε γενικές γραμμές το πρότυπο που θα πρέπει να ακολουθηθεί προκειμένου οι πρωτογενείς κοινωνικές υπηρεσίες να γίνονται εύκολα διαθέσιμες στην αντιμετώπιση των ποικιλόμορφων αναγκών του κάθε πολίτη και της ελληνικής οικογένειας ειδικότερα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Frielander W.A. *Indroduction to Social Welfare*, University Press, New York 1962.
2. Λαμπίρη - Δημάκη "Οικογένεια και Κοινωνική Πολιτική" στο βιβλίο *Φροντίδα για την Οικογένεια*, Ελληνική Εταιρεία Κοινωνικής Παιδιατρικής και Προαγωγής της Υγείας, Αθήνα 1990.
3. Μουζακίτης Χ. και Ζαφείρης Α. "Συχνότητα και χειρισμός της Κακοποίησης του Παιδιού στην Ελλάδα - Μια Εθνική Διερευνητική Μελέτη", *Εκλογή*, Δεκέμβριος 1990.
4. Υπουργείο Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. *Σχέδιο Νόμου*, "Αναδιοργάνωση της Κοινωνικής Πρόνοιας και Καθιέρωση Νέων Θεσμών Κοινωνικής Προστασίας" Αθήνα Νοέμβριος 1991.